

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2018-2021**Valtiovarainministeri Petteri Orpo****Julkaisuvapaa 3.5.2017 klo 14.00****Puhuttaessa muutokset mahdollisia**

Arvoisa puhemies,

100-vuotias Suomi on kansakuntien joukossa menestystarina vailla vertaa. Nousimme Euroopan rajamaasta maailman elintason kärkeen historiallisesti katsottuna todella nopeasti. Avaimet olivat ahkeruus, yhtenäisyys ja koulutus.

Mennyt menestys ei ole tae tulevasta. Viimeisen vuosikymmenen aikana kansantaloutemme on kaikkea muuta kuin menestynyt. Reaalinen bruttokansantuote asukasta kohden ei ole vieläkään vuoden 2008 tai edes vuoden 2007 tasolla!

Ilman todella nopeaa julkista velkaantumista, olisi elintason kehitys ollut vielä huonompaa. Olemme eläneet velaksi kymmenen vuotta. Tämä rujo totuus on pidettävä mielessä nykytilaa arvioidessaan ja päätöksiä tehdessään. Nyt talous kasvaa ja työllisyys paranee, ja siitä olemme kaikki iloisia. Iso kokonaisuus on kuitenkin pidettävä koko ajan mielessä.

Arvoisa puhemies,

Käyn ensin läpi julkisen talouden suunnitelman kokonaiskuvaa ja sen jälkeen siirryn puolivälitarkastelun päätöksiin. Suomen julkisen talouden tila on ollut heikko jo lähes vuosikymmenen. Hidas talouskasvu, teollisuuden rakennemuutos ja väestön ikääntyminen ovat heikentäneet julkista taloutta.

Nyt taloudessa on tapahtunut muutos. Voimme sanoa, että taantuma on takana, ja taloutemme on pysyvästi kasvu-uralla. Valtiovarainministeriön kansantalousosasto ennustaa tälle vuodelle 1,2 prosentin kasvua ja tuleville vuosille noin yhden prosentin kasvua.

Kasvuluvuista on puhuttu viime aikoina enemmän kuin aikoihin, mikä sekin on hyvä asia. Taloudessa ja tunnelmassa on paljonkin positiivisia merkkejä. Viimeisten kuukausien kasvu on ollut jopa yli kolmen prosentin luokkaa.

Taloutta ei voi ennustaa, eikä talouden suunnittelua voi tehdä muutaman kuukauden perusteella. Ennusteen lukua painaa Kansantalousosaston käytössä olleet lopulliset luvut viime vuodelta. Ne kertoivat, että loppuvuoden kasvu oli heikkoa. Ennusteeseen on kuitenkin otettu mukaan myös viimeisten kuukausien positiivinen vire.

Syksyllä budjettiriihessä hallituksella on käytössä uusi ennuste. Sen myötä näemme onko alkuvuoden vahva kasvu jatkunut.

Olemme ikään kuin vedenjakajalla. Meillä on mahdollisuus on päästä pysyvän kasvun aikaan, saada yhä useampi suomalainen työn syrjään kiinni, taittaa velkaantuminen, turvata suomalainen hyvinvointi ja rakentaa parempaa Suomea.

Vedenjakajan toisella puolella on valuminen takaisin nollakasvun aikaan, jossa työttömyys on korkealla ja julkiset menot ylittävät jatkuvasti tulot. Tämä johtaa vääjäämättömästi hyvinvointiyhteiskunnan heikkenemiseen ja suomalaisten kannalta huonoon kehitykseen.

Tehtävämme on estää ajautuminen vedenjakajan väärälle puolelle. Siksi tarvitaan määrätietoista politiikkaa.

Julkisen talouden epätasapainon taustalla olevat syyt ovat pääosin rakenteellisia. Talouspolitiikan linjan tulee siksi nojautua julkista taloutta välittömästi kohentavien toimien ohella talouden kasvumahdollisuuksia ja julkisen talouden kestävyttä vahvistaviin uudistuksiin. Tämä tarkoittaa hallitusohjelmassa suunniteltujen toimien määrätietoista toimeenpanoa ja myös jatkuvia uusia päätöksiä.

Yhtä totta kuin talouden positiivinen käänne on se, että nyt tapahtunut taantuman väistyminen ja suhdannetilanteen normalisoituminen eivät riitä parantamaan julkisen talouden tilaa olennaisesti, sillä väestön ikääntyminen jatkuu ja rakenteellinen työttömyys on korkea.

On varauduttava siihen, että Suomen talouskasvu ei palaudu finanssikriisiä edeltävien vuosien ja vuosikymmenten vauhtiin. Talouden kasvupotentiaalin arvioidaan asettuvan n. 1—1½ prosenttiin ensi vuosikymmenellä.

Talouskasvun mahdollisuuksia rajoittavat korkea rakenteellinen työttömyys sekä työikäisen väestön määrän supistuminen. Työmarkkinoilta poistuu koko ajan enemmän ihmisiä kuin sinne tulee. Myös tuottavuuskehitys näyttäisi jäävän aiempaa maltillisemmaksi.

Julkisten menojen kasvu on kuitenkin jatkumassa nopeana 2030-luvulle saakka. Eläkemenojen kasvu alkaa vähitellen tasaantua suurten ikäluokkien jäätyä eläkkeelle, mutta hoito- ja hoivamenojen nopein kasvuvaihe on vielä edessä. Lisäksi hävittäjäkaluston uusiminen ja muut investointitarpeet luovat merkittäviä paineita julkiseen talouteen 2020-luvulla.

Saavutettu talouskasvu ei anna tilaa finanssipolitiikan löysäämiselle. Velkaantuminen alkaa olla EMU:n ja luottoluokittajien sietokyvyn rajoilla ja se on saatava taittumaan. Siinäkin olemme oikealla uralla, mutta tavoitteitamme hitaammassa tahdissa. Velkaelvyttäminen ei valitettavasti ole Suomen kannalta mahdollista, liian pitkään olemme elvyttäneet talouttamme elämällä velaksi.

Hallitusohjelman 10 miljardin euron toimenpidekokonaisuuden mittaluokasta tai toimeenpanosta ei ole syytä tinkiä.

Kehysriihessä varmistettiin, että neljän miljardin euron suorat säästöt julkiseen talouteen pitävät. Vaikka joidenkin päätösten osalta ei ole saavutettu säästötavoitetta, tai keinosta on luovuttu tarkeemman arvion perusteella, on näille haettu korvaavia toimia. Säästötavoitteen toteutumista seurataan jatkuvasti ja tarvittaessa tehdään lisäpäätöksiä.

Hallituksen mielestä finanssipolitiikan linja on tällä hetkellä oikea. Myös esimerkiksi riippumaton talouspolitiikan arviointineuvosto sekä lukuisat itsenäiset ekonomistit, muun muassa Nobelvoittaja Bengt Holmström, ovat ilmaisseet olevansa samaa mieltä finanssipolitiikan virityksestä.

Julkisten palvelujen rahoituksen turvaaminen pitkällä aikavälillä edellyttää sote- ja maakuntauudistuksen toimeenpanoa siten, että uudistuksella tavoitellut säästöt varmistetaan. Hallitus on myös laatinut suunnitelman, miten julkisen taloutta tehostetaan miljardilla eurolla tulevan kymmenen vuoden aikana.

Haastavin osuus 10 miljardin euron kokonaisuudessa on talouskasvun ja työllisyyden vahvistaminen. Työllisyyden ja talouden kasvun edellytyksiä hallitus pyrkii vahvistamaan verotuksen keinoin sekä talouden kilpailukykyä ja tuottavuuden kasvua tukevin toimin. Vuonna 2016 sovittu kilpailukyky sopimus osaltaan tukee tavoitteen saavuttamista.

Palkkamaltille ja Suomen kansainvälisen kilpailukyvyn huomioimiselle on kuitenkin edelleen selkeä tarve. Hallitus toivoo syksyn työmarkkinapöydistä työllisyyttä ja kilpailukykyä vahvistavia työrauhan takaavia ratkaisuja.

Arvoisa puhemies,

Työttömyys on yhteiskuntamme suurin ongelma. Se on inhimillisesti raastavaa. Enkö minä kelpaa? Miten rakennan itseni ja perheeni tulevaisuutta? Työttömyys aiheuttaa monia ongelmia ihmisille sekä yhteiskunnalle. Se johtaa pahimmillaan syrjäytymiseen, yksinäisyyteen ja terveydellisiin ongelmiin.

Yhteiskunnassa työttömyys lisää eriarvoisuutta ja luo maaperää vastakkainasettelulle ja jopa ääriajattelulle.

Myös talouden kannalta työttömyys on suuri haaste. Käytämme yli kuusi miljardia euroa julkisia varoja vuodessa työttömyydestä aiheutuviin kustannuksiin. Paras tapa rakentaa Suomesta ihmisille parempi ja hoitaa taloutta, on auttaa työttömät töihin ja antaa nuorelle mahdollisuus ensimmäiseen työpaikkaansa.

Työllisyysasteen nostamiseksi tarvitaankin siis tehokkaita toimia sekä työn kysynnän että tarjonnan lisäämiseksi. Keskeistä on työttömyyden pitkittymisen ehkäiseminen, sillä rakenteelliseksi muututtuaan työttömyys ei välttämättä alene suhdannetilanteen parantuessa.

Taantuman väistyminen ja vakaa talouskasvu luovat hyvät puitteet kasvun edellytyksiä ja julkista taloutta kohentaville toimille. Hallituskauden toinen puolisko on siten otollista aikaa varmistaa hallitusohjelmassa kaavaillun toimenpidekokonaisuuden toteutuminen ja tehdä jatkuvasti uusia päätöksiä.

Muissa Pohjoismaissa työllisyysaste on yli 75 prosenttia. Tässä viitekehyksessä Suomen 72 prosentin tavoite on matala – ja tuohon tavoitteeseenkin on vielä paljon matkaa! Me emme siitä ole valmiita kuitenkaan tinkimään.

Arvoisa puhemies,

Julkisen talouden suunnitelma sisältää niin sanotun menokehysten. Se asettaa raamit ministeriöiden budjeteille tulevina vuosina. Pääasiassa kehys ohjaa hallituskauden aikaista rahankäyttöä. Koko menokehysten tasosta on sovittu hallitusohjelmassa.

Kehysten tarkoitus on suojata veronmaksajia maksettavaksi tulevien kokonaismenojen määrä luokitsemalla. Tälläkin kertaa hallitus pysyi kehyksessä, kuten suomalaisen vastuulliseen taloudenpitoon kuuluu. Kaikki lisäpanostukset tehtiin kehysten sisällä. Liikkumatilaa löytyi muun muassa siksi, että maahanmuuttoon liittyviä menoja arvioidaan syntyvän aiemmin arvioitua huomattavasti vähemmän.

Lisäksi hallitus teki linjauksen, jolla panostuksissa keskityttiin muutamiin keskeisiin avainkysymyksiin, eikä vähää liikkumavaraa ripoteltu laajasti hyviin tarkoituksiin. Näin pystyttiin osoittamaan osaamiseen, turvallisuuteen, työllisyyteen sekä välittämiseen aidosti vaikuttavia lisäpanoksia.

Arvoisa puhemies,

Siirryn seuraavaksi hallituksen puolivälitarkastelun päätöksiin. Niitä tehtiin paljon, enkä käy tässä kaikkia läpi, vaan teen muutamia poimintoja.

Hallitus reagoi voimakkaasti muuttuneen turvallisuusympäristön haasteisiin. Turvallisuuteen lisätään 98 miljoonaa euroa vuonna 2018. Tästä 52 miljoonaa on puolustusministeriön ja 46 miljoonaa euroa sisäministeriön hallinnonalalle suunnattuja varoja.

Poliisimiesten ja naisten määrä voidaan säilyttää tämän vuoden tasolla, mutta myös suojelupoliisi ja rajavartiolaitos saivat lisäresursseja. Teimme myös täydentäviä linjauksia harmaan talouden torjumiseksi.

Puolustuspoliittisen selonteon linjausten mukaisesti valmiuden ylläpitoon suunnataan 50 miljoonan euron vuotuinen lisärahoitus, Kanervan ryhmän 150 vuotuinen tasokorotus jatkuu kehyskauden lopulla ja Hornettien korvaushankinnan ensimmäiset rahat on osoitettu vuodelle 2021.

Arvoisa puhemies,

Kuten aiemmin kävin läpi, työllisyyden parantaminen on kansakuntamme kohtalonkysymys. Koska yhtä ihmelääkkeitä työllisyyden parantamiseksi ei ole hallitus tekee jatkuvasti uusia päätöksiä. Viimeksi päätöksiä tehtiin syksyn riihessä, vuoden vaihteessa tuli moni työllisyyttä edistävä uudistus voimaan, ja taas saimme tehtyä joukon lisätoimia työllisyyden parantamiseksi. Nostan tässä esimerkkeinä esiin muutaman.

Viime syksynä päätetty työttömyysturvan aktiivimallin eteneminen vahvistettiin. Malli kannustaa olemaan aktiivinen. Hallituksen esitys lähtee lausunnoille lähiaikoina ja eduskuntaan laki lähtee

vielä ennen kesää. Työvoimapalvelujen vahvistamiseen varattiin 35 miljoonaa euroa lisää. Yhteensä aktiivimallin työllisyysvaikutukseksi arvioidaan jopa yli 8000 työllistä.

Päivähoitomaksuja alennetaan noin 70 miljoonalla eurolla. Päätös purkaa kannustinloukkuja erityisesti pieni- ja keskituloisilta. 6700 perhettä pääsee maksuttoman varhaiskasvatuksen piiriin. Tämä on erinomaista myös mahdollisuuksien tasa-arvolle, koska varhaiskasvatus on tutkimusten mukaan vaikuttavin osa koulutusjärjestelmää. Maksujen tämänhetkisen alentamisen työllisyysvaikutus on arviolta noin 4200 työllistä.

Päätimme uudistaa myös ulosottoa ja konkurssilainsäädäntöä. Ulosottosäännöstä muutetaan siten, että ulosottomiehen tulee lähtökohtaisesti myöntää pitkän työttömyyden jälkeen työllistyneelle velalliselle lykkäystä ulosmittauksen alkamiseen, jos velallinen sitä pyytää. Tämä antaa lisätilaa monille yritteliäille ihmisille, jotka tahtoisivat tehdä töitä.

Työllisyysvaikutus on muutamia satoja, mutta kyseessä on merkittävä asenteen muutos: ei tuomita epäonnistumisista, vaan annetaan uusi mahdollisuus. Jos ei yritä, ei voi onnistuakaan. Suomi tarvitsee riskinottoa ja epäonnistumisten sietämistä. Myös konkurssilainsäädännön uudistaminen aloitetaan siten, että henkilökohtainen konkurssi on mahdollinen. Ulosoton uudistamiselle laskeetaan noin 1000 henkilön työllistävä vaikutus.

Lisäksi alueellista liikkuvuutta parannetaan muun muassa verovapaiden päivärahojen aikarajaa pidentämällä ja liikkuvuusavustusta laajentamalla.

Arvoisa puhemies,

Hallitus päätti riihessä tehdä myös asumistukeen muutoksen. Tämä on tarpeen. Menot ovat painuneet kestävämmällä tavalla. Asumistuella asetetaan neliövuokrat ja tuki sidotaan jatkossa vuokraindexistä elinkustannusindeksiin. Näillä päätöksillä rajoitetaan asumistukimenojen kasvua, pysäytetään asumistuen kannustinongelmien paheneminen sekä hidastetaan vuokrien nousupainetta. Nämä kaksi päätöstä eivät poista kaikkia asumisen tukemisen ongelmia, mutta pienentävät niitä.

Kannustinloukut on taloutemme suurimpia ongelmia ja asumistuki on yksi pahimmista kannustinloukkujen aiheuttajista. Mm. Kelan entinen pääjohtaja Liisa Hyssälä on tämän todennut.

Pystyimme tekemään konkreettisia päätöksiä kannustinloukkujen purkamiseksi ja työn kohtaanon parantamiseksi. Varhaiskasvatusmaksujen alentaminen, asumistuen muutokset, velkaantuneiden aseman parantaminen ovat vaikuttavia päätöksiä. Nämä ovat tärkeitä toimia tilanteessa, jossa talous kasvaa ja uusia työpaikkoja syntyy. Työttömät ja työpaikat pitää saada kohtaamaan.

Arvoisa puhemies,

Mahdollisuuksien tasa-arvo on suomalaisen tasa-arvoisen yhteiskunnan perusta. Tämän vuoksi hallitus käynnistää uusia toimia lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi, syrjäytymisen ehkäisemiseksi sekä koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten määrän vähentämiseksi. Toimia

rahoitetaan ministeriöiden omien hallinnonalan budjeteista sekä käynnissä olevina kärkihankkeina. Uutta rahaa näihin toimiin kohdistetaan 45 miljoonaa euroa vuosina 2018 ja 2019.

Varhaiskasvatuksen henkilöstörakennetta kehitetään. Tavoitteena on vahvistaa varhaiskasvatuksen laatua ja pedagogiikkaa sekä lisätä lasten ja perheiden saamaa moniammatillista tukea.

Peruskoulun tasa-arvon vahvistamiseen kohdistetaan 15 miljoonaa euroa lisärahoitusta. Tukea kohdennetaan haasteellisempien alueiden kouluille esimerkiksi erityisopetukseen ja opetusryhmien pienentämiseen.

Ammatillisen koulutuksen reformin toimeenpanon tukeen kohdistetaan 15 miljoonaa euroa vuosina 2018 ja 2019. Rahoituksella vahvistetaan ammatillisen koulutuksen digitalisaatiota, ehkäistään koulutuksen keskeyttämistä ja syrjäytymistä sekä rakennetaan yhdessä työelämän kanssa polkuja koulutukseen ja työelämään.

Alle 30-vuotiaiden matalan kynnyksen palveluja tarjoavan Ohjaamo-toiminnan rahoitus vakiinnutetaan. Kohdennamme myös kolmen miljoonan euron lisärahoituksen päihdeäitien hoitoon.

Arvoisa puhemies,

Erityisen iloinen olen siitä, että pystymme suuntaamaan tiukassa tilanteessa lisärahoitusta osaamisen kehittämiseen. Pärjäämme maailman kovassa kilpailussa vain, mikäli taloutemme uudistuu ja kehittyä osaamis pohjaisesti.

Osana tätä kokonaisuutta hallitus panostaa yritysten tuotekehitykseen, uudistumiseen, huippututkimukseen ja tutkimuksen vaikuttavuuteen osoittamalla Tekesille määrärahoja yhteensä 70 miljoonaa euroa vuosille 2018 ja 2019.

Rahoitusta suunnataan kasvua vauhdittaviin yritysten, tutkimuslaitosten ja valtion yhteishankkeisiin. Suomen Akatemialle varataan vastaavasti yhteensä 50 miljoonaa euroa lippulaivatutkimuskeskittymien toteuttamiseen vuosina 2018 ja 2019. Lippulaivat perustetaan yliopistojen ja tutkimuslaitosten yhteyteen.

Hallitus hakee lisäpanostuksia osaamiseen ja koulutukseen myös pääomituksen avulla. Tekesille ja Suomen Akatemialle varataan molemmille 60 miljoonan euron pääomitus. Lisäksi valtio varautuu pääomittamaan ammatillisen koulutuksen oppimisympäristöjä ja -välineitä omistavaa ja ylläpitävää osaamiskeskusta tai muuta yhtiötä yhteensä 80 miljoonalla eurolla.

Kaiken kaikkiaan Opetus- ja kulttuuriministeriö sai riihestä vuodelle 2018 70 miljoonan lisäpanostukset sekä osaaminen 200 miljoonan euron pääomituksen. Tämä yhdessä koulutusjärjestelmän historiallisten suurten reformien kanssa antaa toivoa ja luo hyvää pohjaa tulevaisuudelle.

Arvoisa puhemies,

Iloitsemme suuresti siitä, että suuntasimme Metso-ohjelman laajentamiseen 5 miljoonan vuosittaisen panoksen. Aikana, jolloin metsiemme käyttö biotaloudessa kasvaa, on entistä tärkeämpää huolehtia vanhoista metsistä ja luonnon monimuotoisuudesta.

Maailma ei tule valmiiksi tämänkään julkisen talouden suunnitelman tai puolivälitarkastelun myötä. Teimme liudan hyviä päätöksiä, mutta kenenkään ei pidä ajatella, että työ olisi tässä. Pitää katsoa jo eteenpäin.

Hallitus sopi, että veroista päätetään syksyn budjettiriihessä. Hallitus päätti toteuttaa myös lukio-uudistuksen. Suomen korkeaa koulutustasoa kehitetään koko ajan.

Ehkä kauaskantoisimpia päätöksiä, joita hallitus teki, on sosiaaliturvan kokonaisuudistuksen käynnistäminen. Hallitus nimittäin päätti aloittaa valmistelun työllisyyttä ja toimeliaisuutta lisäävästä sekä eriarvoisuutta vähentävästä uudistuksesta.

Tällä valmistelulla pohjustetaan seuraavan hallituksen päätöksiä ja halutaan varmistaa, että mahdollisimman hyvin tutkittua ja monipuolista tietoa on saatavilla. Suomen tulee päivittää sosiaaliturvansa 2020-luvulle.

Maailman nopeassa muutoksessa nykyinen järjestelmä ei enää palvele suomalaisia parhaalla mahdollisella tavalla. Toivon, että sosiaaliturvan kokonaisuudistuksesta käydään laaja, laadukas ja monipuolinen keskustelu seuraavan kahden vuoden aikana.

Arvoisa puhemies,

Suomen talous on vedenjakajalla. Nyt kun talous kasvaa, on iso riski, että uudistustahto ja talkoohenki lopahtavat. Näin ei saisi tapahtua. Talouden käänteen antama hengitystila pitää käyttää hyödyksi, ja jatkaa tarvittavien uudistusten tekemistä.

Hyvinvointiyhteiskunta ei vielä ole kestävällä pohjalla ja liian moni suomalainen on vailla työtä. Meidän päättäjien pitää jaksaa jatkaa tehdä maltillisia, tutkimukseen ja hyvään harkintaan perustuvia päätöksiä suomalaisten hyväksi. Tulevaisuuden rakentamista pitää jaksaa tehdä päätös päätökseltä, vuosi vuodelta. Hanskat eivät saa tipahtaa.

Hyvät kansanedustajakollegat,

Odotan laadukasta keskustelua kanssanne Suomen taloudesta ja tulevaisuudesta. Talouspolitiikka on pitkälti kaiken muun politiikan edellytys. Toivon, että voimme keskustella rakentavasti, analyyttisesti ja kunnioittavasti näistäkin eri näkemyksiä nostattavista aiheista.